

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ОБСЯГУ ТА МЕЖ ЗАСТОСУВАННЯ ДИСКРЕЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ СУДІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

ДИШЛЕВА Ольга Ігорівна - аспірантка 4 року навчання, Державний податковий університет

DOI 10.32782/NP.2023.4.6

У статті досліджуються актуальні питання визначення обсягу та меж застосування дискреційних повноважень судів в адміністративному судочинстві України. Зазначається, що на сучасному етапі реформування судової системи обсяг повноважень суду в частині свободи розсуду не визначено чітко, що, зважаючи на принцип «дозволено все, що не заборонено», ніби дає можливість приймати рішення, які поновлюють порушені права, втім досить часто вони потребують виходу за межі позовних вимог та застосування суддями тих способів захисту, які не передбачено чинним процесуальним законодавством. Така проблематика виникла через неготовність української правової системи до судової реформи в частині розширення меж судової дискреції через свою корупційну складову, а залишаючи розсуд на існуючому щабелі розвитку, залишається велика вірогідність, що вже через декілька років вона не впорається з більш глобальними перешкодами у реалізації фізичними та юридичними особами права на захист порушених прав перед органами владних повноважень.

Акцентується увага на тому, що чинним адміністративно процесуальним законодавством нібито і наділено суддів адміністративної юрисдикції власним, специфічним обсягом повноважень, який надає можливість вирішувати справу по суті у декілька можливих способів, зокрема, шляхом визнання протиправними дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень або шляхом скасування прийнятих рішень, нормативно-правових актів чи актів індивідуальної дії, втім, можливістю

зобов'язати владні органи вчиняти певні дії – суд не наділено.

Вказується на те, що здійснення суддівського розсуду завжди повинно бути в межах, встановлених правовою системою. Очікується, що судді діятимуть у рамках закону та дотримуватимуться правових принципів, користуючись своїм розсудом. Правова система забезпечує структуру та основу для здійснення судового розсуду, забезпечуючи, щоб суд керувався правовими принципами та сприяв загальній чесності і справедливості в рамках правової системи.

Зроблено висновок, що через недостатність у національному законодавстві ефективних способів захисту та механізмів, які б забезпечили їх безперешкодне виконання, відновлення порушених прав чи свобод фактично не вбачається можливим, оскільки суд не в змозі заміщати суб'єкта владних повноважень та приймаючи рішення, діяти на власний розсуд у частині вибору способу захисту, який не входить в обсяг наданих йому законодавством повноважень. Враховуючи, що будь-які дії суду при вирішенні правового спору мають підкріплюватися законом, що додатково підкреслює їх невід'ємність від принципу законності, вбачається за необхідне розширити обсяг повноважень суду при вирішенні справ по суті заявлених позовних вимог.

Ключові слова: дискреція, судовий розсуд, адміністративне судочинство, обсяг дискреційних повноважень, межі застосування дискреційних повноважень, захист порушених прав та свобод.

Постановка проблеми

Судова дискреція займає важливе місце у вітчизняній правовій системі та судовому процесі. Вона дозволяє суддям приймати рішення на підставі закону та обставин справи з огляду на їх унікальні складові, що допомагає забезпечити справедливість та дотримання права у процесі вирішення спорів.

Законодавчий орган, як правило, намагається передбачити всі можливі варіанти розвитку подій, проте не завжди в силі це зробити, тому завдяки розсуду забезпечується індивідуальний підхід до вирішення правового спору, оскільки багато нормативно-правових норм носять відносний характер, а суддівський розсуд сприяє їх персоналізації для правильного застосування у кожному конкретному випадку [1, с.114].

Такі повноваження наділяють суд гнучкістю у процесі розгляду справи, що дозволяє правовій системі адаптуватися до швидкозмінних умов, у яких розвиваються нові суспільні відносини. Саме ця особливість розсуду дозволяє тлумачити закон, таким чином, щоб застарілі норми стали актуальними та могли бути застосовані до ширшого кола суспільних відносин або до тих, відносин, які з'явилися відносно недавно.

Також судова дискреція дозволяє судам відігравати важливу роль у правотворчості. Оскільки саме через свої рішення та тлумачення закону, суди формують прецеденти та розвивають правову практику, впливаючи на розвиток права. Це той випадок, коли судова практика реагує швидше ніж законодавець, що у певній мірі дозволяє стабілізувати законодавство. Через швидкий розвиток та зміни у суспільних відносинах, законодавчий орган не завжди може вчасно реагувати на них, прийняти потрібний для врегулювання нормативно-правовий акт [1, с. 114]. Суддівський розсуд дає можливість судовій гілці влади врегулювати таку ситуацію, не допускаючи та долаючи прогалини законодавства.

Однак, дискреція не є безмежною, тому видається доцільним законодавчо визначити ефективні заходи контролю за здійсненням суб'єктами владних повноважень таких повноважень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Наразі у науковців та практиків відсутня єдина позиція стосовно питання визначення обсягу та меж застосування дискреційних повноважень судів в адміністративному судочинстві України. Окремі аспекти зазначеної проблематики досліджували такі вчені-адміністративісти, як: Авер'янов В., Бевзенко В., Венгер В., Гарієвська М., Губська О., Лагода О., Канцір В., Коліушко І., Мельник Г., Оніщук М., Панова Г., Панасюк О., Рісний М., Сеньків О., Тимошенко Д., Хорошковська Д., Шевченко А., Шевчук С., Яремак З. та інші. Віддаючи належне вищезазначеним фахівцям та результатам їх наукових досліджень, усе ж такі існують дискусійні питання, що стосуються визначення обсягу та меж застосування дискреційних повноважень судів, які потребують додаткового вивчення, що зумовлює актуальність дослідження і є основою для наукових пошуків авторів та підготовки цих матеріалів.

Мета дослідження полягає в необхідності наукового пошуку щодо визначення обсягу та меж застосування дискреційних повноважень судів в адміністративному судочинстві України.

Виклад основного матеріалу

На разі обсяг повноважень суду в частині свободи розсуду не визначено чітко, що зважаючи на принцип *«дозволено все, що не заборонено»*, ніби дає можливість приймати рішення, які поновлюють порушені права, втім досить часто вони потребують виходу за межі позовних вимог та застосування суддями тих способів захисту, які не передбачено чинним процесуальним законодавством.

Така проблематика виникла через неготовність української правової системи до судової реформи в частині розширення меж судової дискреції через свою корупційну складову, а залишаючи розсуд на існуючому щабелі розвитку, є велика вірогідність, що вже через декілька років вона не впарується з більш глобальними перешкодами в реалізації фізичними та юридичними особа-

ми права на захист порушених прав перед органами владних повноважень.

У цьому випадку складно знайти золоту середину через те, що, з одного боку, наділяючи носія розсуду необмеженою свободою у виборі варіантів вирішення правового спору, у більшості випадків, призведе до грубих та систематичних порушень законодавства, а з іншого боку – надмірне обмеження розсуду або його часткове чи повне вилучення в деяких випадках може позбавити правозастосовний орган здатності реагувати на індивідуальні, а іноді унікальні обставини справи, що, по суті, унеможливує винесення рішення, яке відповідатиме принципам законності та справедливості.

Таким чином, через загострення необхідності в детальнішому визначенні меж свободи суддівського розсуду, постає необхідність у розробці норм, які, з одного боку, убезпечать від зловживань чи не контрольованості, а з іншого – наділятимуть суддів достатньою свободою для реального та ефективного відновленню порушених прав.

Для забезпечення таких потреб необхідно враховувати особливості характерні саме для вітчизняних адміністративно-процесуальних норм.

Оскільки норми адміністративного процесуального права мають полігалузевий характер регуляторного впливу, вони мають другорядний характер у відношенні до матеріальних норм, про що свого часу зауважив ще В. К. Колпаков. Це означає, що вони виникають та існують лише за наявності потреби в реалізації матеріальних норм, за наявності потреби встановити обов'язкові для виконавчо-розпорядчих органів та їх посадових осіб правила розгляду адміністративних справ [2]. Однак це не означає, що адміністративні процесуальні норми породжуються нормами матеріального права. Адже одну матеріальну норму права можуть «обслуговувати» кілька процесуальних норм, а одна процесуальна норма «обслуговує» кілька матеріальних норм, прийнятих у різних часових рамках та за різними предметами правового регулювання.

Зачасту правило поведінки, яке закладене в процесуальній нормі має на меті багаторазове застосування у довгостроковій

перспективі, через що воно має передбачати певний ступінь абстрактності. Оскільки правова норма встановлює не тільки правило поведінки, а й включає в себе обставини, якими слід керуватися та відповідно визначає заходи відповідальності за її порушення, то абстрактність передусім характерна для гіпотези та диспозиції. Тобто правозастосувач повинен буде визначити, чи підпадають конкретні обставини справи під дію правової норми ще на стадії кваліфікації.

Конституція України говорить, що кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб та захист своїх прав і свобод від порушень і протиправних посягань будь-якими не захищеними законом засобами (ч. 1, 5 ст. 55 Конституції України) [3].

Конституційним Судом України у 1997 році при офіційному тлумаченні цієї норми вказано на вже «існуючий механізм реалізації конституційного права особи на судовий захист прав і свобод людини і громадянина» [4]. Звідси випливає, що Конституцією України гарантовано і забезпечено кожній людині і громадянину право на звернення до суду за захистом своїх прав чи свобод, а відмова суду в прийнятті позовних та інших заяв, скарг, оформлених відповідно до чинного законодавства, є порушенням права на судовий захист, яке згідно зі статтею 64 Конституції України не може бути обмежене, навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану [3].

Можна зробити висновок, що ця норма носить відносно диспозитивний характер, вказуючи на можливість застосування процесуальним законодавством тих способів захисту права, які ним навіть не передбачено.

Важливим є також факт, що юрисдикція судів в Україні поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі, що передбачено частинами другою та третьою статті 124 Основного закону, а відтак, юрисдикція судів, тобто їх повноваження вирішувати спори про право та інші правові питання, поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі [3].

Проте, варто мати на увазі, що право на захист, надане статтею 55 Конституції, може бути реалізоване, лише якщо воно було порушено. Інакше кажучи, наявність самого порушення є обов'язковою умовою, а його наслідки мають носити реальний та персоналізований характер, що свого часу підкреслив Конституційний Суд України у своєму рішенні від 14 грудня 2011 р. №19-рп/2011 [5] та від 01 грудня 2004 р. № 18-рп/2004 [6], де зазначено, що *обов'язковою умовою надання правового захисту судом є наявність відповідного порушення суб'єктом владних повноважень прав, свобод або інтересів особи на момент її звернення до суду*. Порушення має бути реальним, стосуватися (зачіпати) зазвичай індивідуально виражених прав чи інтересів особи, яка стверджує про їх порушення.

Так, зокрема, Смокович М. І. та Бевзенко В. М., наводять розширений перелік існування загальних передумов захисту прав, свобод, інтересів учасників адміністративно – правових відносин в адміністративному суді першої інстанції, до них відносять:

- 1) наявний факт порушення суб'єктивних прав, свобод та інтересів;
- 2) перебування суб'єкта в адміністративно – правових відносинах із суб'єктом владних повноважень;
- 3) адміністративно – правова природа спірних понять (категорій), на які поширюється юрисдикція адміністративних судів;
- 4) наявність права на звернення до адміністративного суду;
- 5) позивачеві належить право адміністративно – правової вимоги;
- 6) наявність критеріїв адміністративної юрисдикції;
- 7) дотримання строку звернення до адміністративного суду;
- 8) наявність підстав і межі втручання адміністративного суду в адміністративний розсуд суб'єкта владних повноважень;
- 9) відповідність способу судового захисту процесуального розсуду адміністративного суду;
- 10) судова практика вирішення адміністративно – правових спорів (преюдиційність судових рішень) [7, с. 291]. Тобто перед зверненням до адміністративного суду

особа повинна здійснити певний аналіз на предмет наявності в неї передумов та визначити чи достатньо в неї прав на звернення саме до адміністративного суду, оскільки від таких дій позивача залежатиме успішність розгляду та вирішення адміністративної справи судом на її користь [8, с.51].

Відсутність спору, у свою чергу, може стати підставою для відмови, оскільки або відсутнє право, що підлягає судовому захисту, або усунуто обставини, які слугували підставою для звернення до суду, тобто, наприклад, у першому випадку суд має право відмовити у задоволенні заявлених позовних вимог, у другому – закрити провадження у справі з підстав відсутності предмету оскарження на момент ухвалення рішення по суті справи.

Подібну правову позицію висловила Велика палата Верховного Суду в своїй постанові від 12 грудня 2018 р. у справі №802/2472/17-а та підкреслила необхідність тлумачення поняття *«спір, який не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства»* в більш широкому значенні, тобто як поняття, що стосується тих спорів, які не підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства, так і тих, які взагалі не підлягають судовому розгляду [9].

Схожу думку також виражено в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, ратифікованої Законом України від 17 липня 1997 р. №475/97-ВР. Стаття 13 Конвенції *«Право на ефективний засіб юридичного захисту»* зазначає, що кожен, чий права та свободи, визнані в Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження [10].

З огляду на вказану статтю, Європейським судом з прав людини було сформовано правову позицію щодо оцінки ефективності засобу юридичного захисту, згідно з якою важливим є не тільки факт порушення, а й засіб юридичного захисту, який відповідно до статті 13 Конвенції має бути ще й *«ефективним»* як практично, так і з огляду праворозуміння, а саме таким, що запобігає порушенню чи повторенню в подальшому

або забезпечує адекватне відшкодування за вчинене порушення [11]. Навіть якщо окремих засіб захисту не задовольняє вимоги статті 13, таке задоволення може бути забезпечено сукупністю тих засобів, які передбачено національним законодавством.

Оцінюючи ефективність, варто брати до уваги як формальні засоби правового захисту, так і загальноправовий та політичний контекст, у якому вони діють. Відтак, ефективність має бути оцінено не абстрактно, а із врахуванням обставин справи та конкретної ситуації після вчиненого порушення.

Водночас, статтею 245 Кодексу адміністративного судочинства України встановлено обсяг повноважень, які надано адміністративному суду при вирішенні справ. Звідси вбачається, що у разі задоволення позову суд може прийняти рішення про визнання бездіяльності суб'єкта владних повноважень та зобов'язання вчинити певні дії, тільки якщо для прийняття такого рішення не передбачено права суб'єкта владних повноважень діяти на власний розсуд [12]. У разі, якщо прийняття рішення передбачає таке право суб'єкта владних повноважень, суд може тільки зобов'язати вирішити питання, щодо якого звернулася особа, враховуючи правову оцінку, надану судом у рішенні.

Тобто мова йде про зобов'язання повторно розглянути питання суб'єкта звернення (позивача) із врахуванням правової позиції суду. Звичайно, суб'єкт владних повноважень, визнаючи допущені недоліки, встановлені таким рішенням, може їх усунути шляхом прийняття рішення на користь суб'єкта звернення, втім, беручи до уваги той факт, що прямого обов'язку виконання та будь-якої суттєвої відповідальності за неврахування такої оцінки не встановлено, то на практиці можемо спостерігати лише повторну відмову, яку в подальшому буде знову оскаржено, що спричинить повторний розгляд справи, яку вже, очевидно, можна було вирішити. Такі «правові дежавю» є недоцільними з огляду на значне пониження якості правосудді через штучне збільшення навантаження на суддів.

І хоча чинним адміністративно процесуальним законодавством нібито і наділено суддів адміністративної юрисдикції власним, специфічним обсягом повноважень, який надає можливість вирішувати справу, по суті, у декілька можливих способів, зокрема, шляхом визнання протиправними дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень або шляхом скасування прийнятих рішень, нормативно-правових актів чи актів індивідуальної дії, втім, можливістю зобов'язати владні органи вчинити певні дії – суд не наділено.

З огляду на аналіз змісту та характеру, викладених у Кодексі адміністративного судочинства України норм, цілком послідовним є висновок, що такий вид повноважень не обмежує адміністративний суд будь-якими імперативними правилами вибору процесуальної поведінки при ухваленні рішення.

Тобто, фактично, Кодекс адміністративного судочинства України не містить прямої заборони на можливість застосування судами різних ступенів впливу при визначенні законності дотримання публічними органами порядку адміністративної процедури винесення рішення.

Враховуючи, що суд робить висновки тільки щодо фактів та конкретних обставин дотримання процедури ухвалення та її результатів, цілком логічним є подальше застосування судом належного способу відновлення прав особи (позивача), який буде у повній мірі поновлювати надані законом права.

Тому, наприклад, якщо нормативно-правовими актами, які регулюють діяльність суб'єкта публічної адміністрації та встановлюють порядок ухвалення ним рішення, передбачено лише імперативну норму, тобто категоричну форму, якою, за умови дотримання всіх вимог закону, не передбачено можливість вибору суб'єктом правозастосування альтернативних варіантів поведінки, суд у теорії має право втрутитися у розсуд таких суб'єктів при винесенні рішення по суті спору та реалізувати за них їх повноваження, шляхом зобов'язання вчинити конкретні дії чи ухвалити конкретне рішення, втім, у прак-

тичній площині такий спосіб не набув достатньо підстав для його масового застосування.

Відтак, аналіз вищенаведених норм дає підстави зробити висновок, що через недостатність у національному законодавстві ефективних способів захисту та механізмів, які б забезпечили їх безперешкодне виконання, відновлення порушених прав чи свобод фактично не вбачається можливим, оскільки суд не в змозі заміщати суб'єкта владних повноважень та, приймаючи рішення, діяти на власний розсуд у частині вибору способу захисту, який не входить в обсяг наданих йому законодавством повноважень.

Враховуючи, що будь-які дії суду при вирішенні правового спору мають підкріплюватися законом, що додатково підкреслює їх невід'ємність від принципу законності, вбачається за необхідне розширити обсяг повноважень суду при вирішенні справ по суті заявлених позовних вимог.

Втім, питання про розширення дискреційних повноважень суду в Україні є складним та потребує збалансування різних інтересів та факторів, з огляду на ситуацію, що склалася в правовій системі.

Перш за все варто оцінювати ризики та можливі наслідки таких змін, а також вживати заходів для запобігання можливим зловживанням, зокрема, мова йде про корупційні ризики, тому вважаємо доречною пропозицію щодо наділення лише вищої ланки судової системи, так званими «*виключними повноваженнями*» приймати рішення про зобов'язання органів виконавчої влади вчиняти чіткі та конкретні дії, направлені на поновлення порушених прав та свобод людини. У такий спосіб суди адміністративної юрисдикції зможуть не тільки впровадити дієві механізми, а уніфікувати судову практику, що в принципі й так притаманно Верховному Суду.

Здійснення судового розсуду також має зв'язок із правовою системою, у якій він використовується. Обсяг та межі судового розсуду в різних правових системах можуть відрізнятися. Законодавча база, закони та процесуальні норми в рамках конкретної системи забезпечують контекст і керівні

принципи для суддів, щоб використовувати свої дискреційні повноваження.

Різні правові системи встановлюють межі, у рамках яких судді можуть приймати рішення, керуючись не тільки законами, а й роблячи висновки на підставі власних суджень та професійного досвіду.

Правова система також впливає на джерела права, які судді можуть враховувати, користуючись своїм розсудом. Ці джерела можуть включати статутне право, прецедентне право, правові доктрини та конституційні принципи. Істотність, яку надають кожному джерелу, і взаємодія між ними можуть сформувати сферу судового розсуду.

Крім того, правова система може передбачати конкретні процесуальні вимоги та правила, яких судді повинні дотримуватися в процесі прийняття рішень. Ці вимоги відіграють роль запобіжних заходів, які гарантують, що використання дискреційних повноважень буде справедливим, прозорим і послідовним.

Важливо зазначити, що здійснення суддівського розсуду завжди повинно бути в межах, встановлених правовою системою. Очікується, що судді діятимуть у рамках закону та дотримуватимуться правових принципів, користуючись своїм розсудом. Правова система забезпечує структуру та основу для здійснення судового розсуду, забезпечуючи, щоб суд керувався правовими принципами та сприяв загальній чесності, і справедливості в рамках правової системи.

Беручи до уваги, що різні правові системи можуть надавати різний ступінь свободи та гнучкості правозастосовника в інтерпретації та застосуванні права, вважаємо за необхідне розглянути залежність розсуду правозастосовника на прикладі порівняння двох найбільш розповсюджених правових систем – загального та континентального права.

Важливим чинником, який впливає на ступінь свободи розсуду у романо-німецькій правовій системі є порядок підпорядкованості нормативно-правових актів між собою, де головну роль відіграє принцип верховенства права та кодифіковане (систематично організоване) законодавство, коли ж в англосаксонській системі – це судовий

прецедент та нормативно-правові акти (закони, статuti), ухвалені законодавчими органами або в результаті делегованої правотворчості.

Зважаючи на таке, за загальним правилом правозастосовники континентальної системи обмежені у створенні законодавчих норм, що, вочевидь, тягне за собою ряд недоліків, серед яких одним із основних є відсутність зворотнього зв'язку між правозастосувачами та законотворцями з огляду на неможливість оцінки останніми результатів втілення тих чи інших норм у практичній площині. У той час як у системі звичаєвого права правотворча та правозастосовна діяльність перетинаються, оскільки правотворчість здійснюється безпосередньо в процесі правозастосовної діяльності, що дає можливість на практиці перевірити дієвість тої чи іншої правової норм.

Ще однією характерною рисою правових систем є розподіл правових норм. Так, наприклад, у романо-німецькій системі правові норми розподіляються між двома великими групами: публічним та приватним правом.

Норми приватного права регулюють відносини за участі рівних між собою суб'єктів, тобто таких, які не володіють по відношенню один до одного владними повноваженнями, тому таких суб'єктів наділяють ширшим спектром можливостей для правового розсуду, тому частіше всього у приватно-правових галузях права законодавець закріплює у нормах ту модель правовідносин, яка вже фактично склалася у соціальній практиці через звичаї чи традиції та не має потреби додатково встановлювати межі правового розсуду. Аналогічну широту дискреції отримує і правозастосовник, вирішуючи спір, керуючись приватно-правовими нормами.

У публічному праві ситуація з розсудом дещо інакша. Враховуючи, що норми таких галузей регулюють відносини у сфері реалізації публічних (державних) інтересів за допомогою переважно імперативного методу регулювання, де обов'язковим суб'єктом виступає владний орган, який зачасту уповноважений застосовувати заходи державного примусу. Тому для створення норм, які ма-

ють відношення до публічно-правових галузей, законодавцю варто визначити такий рівень розсуду, щоб він був оптимальним як для забезпечення ефективного виконання функцій, покладених на таких суб'єктів, так і для попередження будь-якого самочинства із боку цих суб'єктів. Відтак, встановлення меж правозастосовної дискреції у цій галузі здійснюється на розсуд законодавця і практично не залежить від звичаїв та традицій.

У той час як в англо-саксонській правовій сім'ї поділ права на приватне та публічне дещо відрізняється в частині відмінностей самої класифікації галузей права. Тобто, до прикладу, загальне правило щодо поділу на публічне та приватне право залишається, втім галузі права, які будуть віднесені до тієї чи іншої групи в залежності від країн, які відносяться до цієї сім'ї, можуть змінюватися. Тобто межі застосування дискреції будуть відрізнятися залежно від законів та юридичних традицій, які діють у певній країні англо-саксонської сім'ї.

Тобто, якщо говорити про вплив правової системи на правозастосувача та обсяг його дискреції, варто зазначити, що дискреція, у тому числі судова, знаходиться у прямому зв'язку із системою права, в якій буде здійснюватися розсуд та її особливостями. Так, до прикладу у системі загального права судді мають більшу свободу тлумачити та розвивати закон через свої дискреційні рішення, тоді як у системі континентального права судді мають більш обмежені повноваження, оскільки вони в основному скуті кодифікованими законами.

Також обсяг дискреції буде відрізнятися в залежності від природи застосування дискреції у приватному та публічному праві тої чи іншої правової системи.

Так, у приватному праві дискреція, у тому числі судова, зазвичай має ширший характер і ґрунтується на принципі свободи договору та захисту прав суб'єктів відносин. Судді мають більшу свободу у тлумаченні закону та застосуванні судових рішень до конкретних випадків. Вони можуть враховувати обставини справи та конкретні інтереси сторін. У результаті судді мають певну гнучкість у винесенні рішень та ви-

значенні відшкодування збитків чи інших правових наслідків.

У публічному ж праві судова дискреція зачасту піддається суворішим обмеженням, з огляду на необхідність дотримання державними органами та судами, які розглядають публічні справи, більш жорстких норм. Така обмеженість пов'язана із значущістю суспільних інтересів та наслідків, які вони можуть викликати як результат застосування дискреційних повноважень. Тобто інтереси суспільства у публічному праві є вищими за інтереси окремих учасників.

Звичайно, суд бере до уваги інтереси громадськості, резонансність спорів, втім з метою усунення будь-яких сумнівів у неупередженості чи необ'єктивному розгляді справ, з огляду на їх суб'єктивний склад, процес розгляду таких справ має суворішу процедуру.

Висновок

Таким чином, вважаємо, що розширення обсягу дискреційних повноважень вищої ланки адміністративної юрисдикції шляхом впровадження нових та дієвих механізмів, які дозволять уникнути повторний розгляд тих самих може задовільнити потреби суспільства у ефективному захисті порушених прав, їх реальному відновленні та подальшому ускладненню діями, бездіяльністю чи недоглядом органів влади держави. Крім того, проведений порівняльний аналіз двох найбільш юридично розвинених, на нашу думку, правових сімей та їх специфічних рис демонструють, що особливості правової системи та її джерел також впливають на обсяг дискреційних повноважень, які може бути застосовано судом.

Література

1. Никифорак В. Суддівський розсуд та дискреційні повноваження судді як оціночні поняття в цивільному праві України. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. №2. С. 112-15. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2023/23.pdf (дата звернення: 23.04.2023)

2. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2003. С. 269.

3. Конституція України: закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР//База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4348> (дата звернення: 21.05.2022)

4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянки Дзюби Галини Павлівни щодо офіційного тлумачення частини другої статті 55 Конституції України та статті 248-2 Цивільного процесуального кодексу України (справа громадянки Дзюби Г.П. щодо права на оскарження в суді неправомірних дій посадової особи): рішення Конституційного Суду від 25 листоп. 1997 р. № 6-зп//База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-97#Text> (дата звернення: 21.05.2022)

5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Осетрова Сергія Володимировича щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 55 Конституції України, частини другої статті 2, пункту 2 частини третьої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України, частини третьої статті 110, частини другої статті 236 Кримінально-процесуального кодексу України та конституційним поданням Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ щодо офіційного тлумачення положень статей 97, 110, 234, 236 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 3, 4, 17 Кодексу адміністративного судочинства України в аспекті статті 55 Конституції України (справа про оскарження бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо заяв про злочини): рішення Конституційного Суду від 14 грудня 2011 р. №19-рп/2011//База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-11#Text> (дата звернення: 19.02.2023)

6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень

частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес) від 01 грудня 2004 р. № 18-рп/2004//База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04#Text> (дата звернення: 19.02.2023)

7. Смокович М.І., Бевзенко В.М. Адміністративний процес України: теорія, практика: підручник. заг. ред. д. ю. н., проф. Бевзенка В. М. Пер. з нім. і адап. Рижкова Г. В. Київ: ВД «Дакор», 2020. 1346 с.

8. Сусак М. Зміст процесуального розсуду адміністративного суду першої інстанції в адміністративних справах за позовами щодо суб'єктів владних повноважень. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2020. № 48. URL: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc39/juspradenc48/13.pdf> (дата звернення: 15.02.2023)

9. Постанова Великої палати Верховного Суду від 12 грудня 2018 р. по справі №802/2472/17-а URL:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/78589538> (дата звернення: 17.02.2023)

10. Конвенція з прав людини і основоположних свобод: від 04.11.1950 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 23.03.2023).

11. Справа Юрій Миколайович Іванов проти України (Заява № 40450/04): рішення Європейського суду з прав людини від 15 жовт. 2009 р. // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_479#Text (дата звернення: 15.04.2023).

12. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 09.06.2021).

SUMMARY

The article examines topical issues of determining the scope and boundaries of the discretionary powers of the courts in the administrative proceedings of Ukraine. It is noted that at the present stage of reforming the judicial system, the scope of the court's powers in terms of discretion is not clearly defined, which, in view of the principle "everything that is not prohibited, is allowed," seems to make it possible to make decisions that restore violated rights, but quite often they need to go beyond claims and the use by judges of those methods of protection that are provided for by the current procedural legislation. Such a problem arose due to the unpreparedness of the Ukrainian legal system for judicial reform in terms of expanding the boundaries of judicial discretion due to its corruption component, and leaving discretion at the current stage of development, there is a high probability that in a few years it will not be able to cope with more global obstacles in implementation by individuals and legal entities of the right to protect violated rights before the authorities.

Attention is focused on the fact that the current administrative procedural legislation supposedly endows the judges of administrative jurisdiction with their own, specific scope of powers, which allows them to decide the case on the merits in several possible ways, in particular; by recognizing illegal actions or inaction of subjects of power or by decisions taken, regulatory legal acts or acts of individual action, however, the court is not endowed with the ability to oblige the authorities to perform certain actions.

It is pointed out that the exercise of judicial discretion must always be within the limits established by the legal system. Judges are expected to act within the bounds of the law and adhere to legal principles in their discretion. The legal system provides the structure and framework for the exercise of judicial discretion, ensuring that the court is guided by legal principles and promotes overall fairness and justice within the legal system.

It is concluded that due to the lack of effective methods of protection and mechanisms in the national legislation that would ensure their unhindered execution, the restoration of violated rights or freedoms is not actually seen as possible, since the court is not able to replace the subject of power and, when making decisions, act on its own discretion in terms of choosing a method of protection that is not included in the scope of the powers granted to him by law. Considering that any actions of the court in resolving a legal dispute must be supported by law, further emphasizing their inalienability from the principle of legality, it seems necessary to expand the scope of the court's powers in resolving cases on the merits of the stated claims.

Key words: discretion, judicial discretion, administrative proceedings, scope of discretionary powers, limits of application of discretionary powers, protection of violated rights and freedoms.